

priorității stabilite de dr. A. Armbruster cu privire la cronologia tradiției noastre literare ce adăpostește ideea romanității românilor. Această idee transpare mai întâi din textul soliei lui Ștefan cel Mare trimisă dogelui Veneției (datată : 8 mai 1477)¹⁰. Apoi, în Letopisețul de la Bistrița, Legenda lui Roman și Vlahata și, desigur, letopise-

țul lui Gr. Ureche. Ceea ce este de admis și corect, e că tradiția consemnată în Letopisețul de la Bistrița inaugurează, mai distinct decât în solia lui Ștefan cel Mare, o tradiție muntenească despre originea celor două etnități surori. Însă acesta este un alt aspect al problemei.

V. NICOLAU

LEAGĂNUL TIPARULUI ROMĂNESC „MUTAT” LA FEDELEȘOIU-VÎLCEA ?

În suplimentul social-cultural „ORIZONT”, apărut la Rîmnicu-Vîlcea în august 1973, am întîlnit, alături de articole semnate de prestigioși oameni de cultură, și un material care ne-a produs stupeoare. Întitulat „*Prima fabrică de hîrtie din Țara Românească sau unde a tipărit Macarie*” și semnat de Ion Almariei, articolul de la p. 24 este plin, de la primul pînă la ultimul rînd, de confuzii și chiar denaturări intenționate, care pot face un deserviciu culturii generale a cititorilor neavizați și din care menționăm cîteva.

Spre informarea autorului, ne permitem să reamintim că nici una din cele trei cărți tipărite de Macarie nu poartă mențiunea expresă a locului unde au fost imprimate. De aceea, credem că autorul transportă „demonstrația” pe un plan greșit, încercînd să convingă cititorii că Macarie „a scris în Mănăstirea Dealu” (Fedeleșoiu) din Vîlcea și nu în cea de lîngă Tîrgoviște, considerată leagănul primelor tipărituri din țara noastră.

Este un obicei tradițional ca mănăstirile și schiturile care se află pe un deal să fie numite „din Deal” (cum presupune și autorul articolului — prin analogie — că a existat una în Vîlcea, „deoarece jos, peste vale, a fost biserica Valea”), dar, în istoria noastră, o singură mănăstire poartă nume-

le de mănăstirea Dealu — fără alt toponim — și aceasta se află la Tîrgoviște.

Localizarea tipografiei la Dealu-Tîrgoviște nu aparține textului lui Macarie ci este o supoziție a mării majorității a cercetătorilor tiparului românesc (P. P. Panaitescu, G. Pascu, E. Picot, D. Simonescu, L. Demény, G. Mihăilă, H. Matei ș.a.) și a intrat în uzul istoriei cărții vechi românești ca ipoteza cea mai plauzibilă. În mod logic, accentul demonstrației nu trebuie să cadă pe dovedirea faptului că e vorba de Dealu (?) din Vîlcea (cum a „botezat” autorul schitul Fedeleșoiu — construit abia la 1673) și nu Dealu din preajma Tîrgoviștei — ca și cum ar fi deja certă localizarea la o mănăstire cu numele „Dealu” — ci pe situarea sau nu a tipografiei lui Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlad cel Tînăr și Neagoe Basarab la Tîrgoviște. Or, se cunoaște că reședința voievodală a Țării Românești între anii 1495—1521 a fost la Tîrgoviște și acesta este primul argument peremptoriu al localizării tiparității macariene aici, iar altul are în vedere continuarea acestei activități de către tipografia tîrgovișteană a lui Dimitrie Liubavici. De-abia la sfîrșitul argumentației privind existența tipografiei la Tîrgoviște, reputații istorici presupun, încercînd să o localizeze și mai exact, că tipografia — fiind adusă de Radu cel Mare, iar Macarie îndeplinind și funcția de ieromonah — a fost așezată în cea mai importantă cti-

¹⁰ Publicată acum, ultima dată, în antologia „*Literatura română veche 1402-1647*”, mai sus citată, p. 46.

torie a voievodului, mănăstirea Dealu, situată în imediata apropiere a reședinței voievodale.

Faptul că mănăstirea Dealu de lângă Tirgoviște apare în documente începînd de la 1431 nu infirmă (cum susține autorul articolului) calitatea de ctitor pe care a avut-o Radu cel Mare, care, în perioada 26 august 1499—4 decembrie 1501, așa cum rezultă și din pisanie, „a început să zidească și să innoiască și din temelie a ridicat cu toate bunătățile și cu mari frumuseți a înfrumusețat această mănăstire“.

Cît privește menționarea în două rînduri din articol a activității de tipograf a lui Macarie în Țara Românească între anii 1504—1512, este îndeobște cunoscut faptul că Macarie și-a început activitatea tipografică la noi în 1507 sau cel mai devreme în 1506 — prima sa carte apărînd la 10 noiembrie 1508, dată care certifică nașterea tiparului nostru. De asemenea, ieromonahul Macarie, amintit de documentul din 24 martie 1495, nu este același — cum crede autorul — cu tipograful de la Tirgoviște, care pînă în 1496 se afla încă la Cetinje, unde tipărea atunci cărți pentru cneazul Muntenegrului.

De altfel, probitatea autorului articolului este îndoielnică, pentru că vrea să ne facă să credem că expresia lui Gavriil Protul : „*acolo cură piatră pucioasă*“ se referă la o mănăstire „Dealu“, cînd de fapt cronicarul menționează expres că este vorba de împrejurimile mănăstirii Cozia.

Și, pentru că Ion Almariei se întrebă „dacă cineva poate proba că la

Tirgoviște cură apă pucioasă“, ne permitem să-i aducem la cunoștință că și în apropierea mănăstirii Dealu de la Tirgoviște „cură apă pucioasă“ : la Vișorita, Aninoasa, Gura-Ocniței, iar nu prea departe, la Vulcana-Băi și... Pucioasa !

În încheiere, dorim să recomandăm pasionatului autor, care se luptă cu morile de vînt în probleme de istorie a culturii, să reînceapă studiul cu lucrările de bază ale istoriografiei, pentru a nu mai risca aserțiuni categorice făcute cu o suficiență „limpezitoare“ ca aceasta : „sub nici o formă nu putem admite că Mănăstirea Dealului de la Tirgoviște a fost ctitorie a lui Radu cel Mare și deci nici ideea că Macarie a făcut acolo primele tipărituri românești de la 1504—1512“ ; să corecteze unele cuvinte : „filigram“ (cu : filigran), „mănăstire“ (cu : mănăstire), „perelinaj“ (cu : pelerinaj), ca și dezaordurile gramaticale, înlocuirea neprecizată a unor toponime prin „aici“.

Este bine că, într-o notă, redacția suplimentului pare că ar avea unele rezerve față de acele „ipoteze notabile și interesante“ (!), dar și mai bine era dacă, după ce ar fi consultat specialiștii Muzeului județean Vilcea, și le-ar fi exprimat detaliat sau nu ar fi publicat articolul, preîntîmpinînd colportarea atîtor confuzii.

EUGEN FRUCHTER

PETRE CRISTEA